

DIDAKTIČKA ANALIZA U FUNKCIJI RAZVIJANJA KVALITETE NASTAVE

Dr. Martin Kramar

Pedagoška fakulteta Maribor, . Slovenija

martin.kramar@uni-mb.si

Sažetak - Nastava je vrlo složen, kompliciran in dinamički proces, koji se neprestano promjenjuje. Svaka naredna nastavna jedinica kako i nova nastava u cjelini je uvijek drugačija, nova pojava. Tako je svaki put iznova utemeljujemo, pripremamo, pažljivo pratimo njezin tijek i prilagođavamo ga trenutnim okolnostima. U svemu temu značajno ulogu ima didaktička analiza. To je aktivnost nastavnika koja se prepliće sa drugim njegovim djelovanjem u svim fazama i etapama nastave sa ciljem stalnog uvida u njezine didaktičke karakteristike i vrijednosti. Bit didaktičke analize je identifikacija stanja i didaktičkih pojava te opis sa svih važnih didaktičkih teoretskih gledišta. Ta misleno zahtjevna djelatnost seže u stručne temelje, u teoretsku didaktičku pozadinu nastave. Manifestira se kao formativna analiza koja se temelji na trenutnim povratnim informacijama o trenutnom tijeku nastave i sumativna za produbljeno objašnjenje realiziranih didaktičkih cjelina nastave. Konstatacije didaktičke analize služe mijenjanju, unošenju poboljšanja u nastavu, daljnjem razvoju nastave i razvoju kvaliteta obrazovanja u cjelini. Za kvalitetnu didaktičku analizu učitelji i drugi stručni pedagoški subjekti trebaju razviti potrebne kompetencije koje obuhvaćaju teoretsko šire didaktičko i metodičko znanje, osjetljivost prema svim događanjima u odgojno-obrazovnom procesu, sposobnost i pripremljenost kritičke procjene konkretne prakse. S didaktičkom analizom učitelji produbljuje svoje poznavanje nastave i s reflektivnim učenjem šire svoje teoretsko didaktičko znanje.

Ključne riječi: didaktička analiza, evalvacija, analiza pripreme nastave, analiza izvođenja nastavne jedinice, katalog za didaktičko analizu nastave.

Uvod

Prilikom osiguravanja i razvijanja kvalitete obrazovanja potrebno je stalno praćenje, analiza te prilagođavanje obrazovnog procesa onim okolnostima u kojima se odvija. U spletu tih aktivnosti posebno je važna i didaktička analiza obrazovnog procesa. Ona je važna aktivnost učitelja koja se odnosi na cjelokupan proces nastave te obuhvaća sve njegove sastavne dijelove, gledišta i faze. U širem se pogledu odnosi na stalno upoznavanje karakterističnosti nastave kako bismo dobili uvid u njegovu strukturu, tok, kvalitetu i učinkovitost. Sve je ovo neizbježno potrebno za uspješno izvođenje odgojno obrazovnog procesa.

Strukturno gledajući, odgojno-obrazovni proces je zapletena cjelina i dinamičan dijalektičan proces. Usprkos tome, što se temelji na jasnim znanstvenim, teorijskim i empirijskim temeljima te ima osigurane subjektivne i objektivne uvjete, svako novo izvođenje nastave uvijek je nova i drugačija pojava od prethodne koja nastaje kad je počinjemo izvoditi. To je istinska pojava koja je također povezana sa zbivanjima,

životom i radom učenika izvan škole, te se u njoj neprestano isprepliću utjecaji različitih faktora iz uže i šire okoline. Mnogi takvi utjecaji mogu dopuniti i obogatiti nastavu, ali također mogu prouzročiti različite smetnje i poteškoće. Usprkos planiranju i istovremenoj pripremi, proces je potrebno jako pažljivo pratiti, analizirati svaku didaktičku situaciju te odmah prilagođavati njen daljnji tijek, jer planiranjem i pripremom nije moguće sve dovoljno pouzdano predvidjeti.

Kako bi nastava bila kvalitetna i učinkovita, mora biti znanstveno i stručno utemeljena, problemsko, sadržajno, procesno koherentna, dogovorena cjelina te sistematično, kontinuirano učinkovito događanje, usmjereno prema postizanju postavljenih ciljeva. To je vrlo zahtjevan proces, kojeg je potrebno zorno pratiti, analizirati i prilagođavati situacijama koje uz planiranje i pripremu nije moguće detaljno predvidjeti. Iz toga proizlazi potreba za didaktičkom analizom, koja je važan sastavni dio učiteljeve djelatnosti u cjelokupnom procesu, od njegove početne do zaključne faze.

1. Opredjeljenje didaktičke analize

Didaktička analiza je važna djelatnost učitelja, koja se odnosi na cjelokupan proces nastave te obuhvaća sve njegove sastavne dijelove, gledišta i faze. U širem pogledu, odnosi se na stalno upoznavanje karakterističnosti nastave kako bismo dobili uvid u strukturu procesa, tijek, kvalitetu i učinkovitost. Povezana je i prepletena različitim aktivnostima kao što su praćenje, promatranje, verifikacija, evaluacija i ocjenjivanje. U praksi se te djelatnosti snažno isprepliću, prekrivaju i u određenom pogledu istiskuju. Mislim da to posebice vrijedi za didaktičku analizu, iako je ona nužan sastojak svih spomenutih djelatnosti.

Didaktička analiza (gr. analysis – raščlaniti, rastaviti) je raščlanjivanje i opisivanje različitih okolnosti, karakterističnosti nastave te postupanje subjekata u njima, s namjerom da dobijemo informacije i povratne informacije važne za oblikovanje, izvođenje, vođenje, prilagođavanje nastave te za istovremeno i razvojno poboljšavanje njene kvalitete i učinkovitosti. To se ne odnosi na ocjenu vrijednosti, ni na ocjenjivanje, već na identifikaciju utvrđenog stanja te opis didaktičkih gledišta. Dakle, bit didaktičke analize je identifikacija stanja ili pojava te opis svih važnih didaktičkih gledišta. To je zapravo misleno zahtjevna djelatnost, koja seže u stručne temelje, u didaktičku pozadinu nastave te se u njenom tijeku neposredno ne manifestira. Temelji se na trenutnim povratnim informacijama i podacima o značaju nastave, koji su sabrani različitim istraživačkim postupcima i mjernim instrumentima. Počeci didaktičke analize uistinu su povezani s istraživačkim proučavanjem nastave u dvadesetim i tridesetim godinama prošlog stoljeća (Glöckel, 1990). U taj se okvir ubraja interakcijska analiza, analiza nastavnog sata, analiza ponašanja i djelovanja učenika, analiza s nastavnim sadržajem povezanih pitanja, oblik nastave i faktora, koji utječu na metode poučavanja. Sve su to važni doprinosi za produbljeno istraživanje proučavanja nastave, iako je opsežnih empirijskih podataka o pojedinim dimenzijama i pojavama nastave za poboljšanje nastavnog uspjeha bilo malo upotrebljivih.

Didaktičku analizu kao didaktičan pojam u teoriju je uveo Klafki (Klafki, 1958) i to kao » jezgru pripreme nastave« (Die Deutsche Schule, 1958, H. 10, S 450 – 471). Ona obuhvaća stvarnu analizu sadržaja koja obuhvaća temeljna strukturna didaktička

polja, sadržaje, njihove dimenzije i didaktičku analizu u užem pogledu. Ona se odnosi na didaktičko važne konkretne karakterističnosti sadržaja.

U okviru planiranja i pripreme nastave, didaktička analiza obuhvaća »1. kontekst utemeljenja, 2. tematsko strukturiranje, 3. opredjeljenje mogućih pristupa i 4. metodičko strukturiranje«, (Peterssen, 1982). Time je didaktička analiza dobila šire dimenzije te je temelj posebnog didaktičkog teorijskog smjera, odnosno spada među velike didaktičke modele.

2. Didaktička analiza i evaluacija

Didaktička analiza tijesno se povezuje s evaluacijom i ocjenjivanjem, te je važan sastavni dio spomenutih djelatnosti. Razlike među njima prikazuju se u namjerama. Glavna namjera didaktičke analize je što bolje planiranje, priprema, izvođenje i razvojno didaktičko poboljšanje obrazovnog procesa. Namjera evaluacije je vrednovanje, utvrđivanje primjerenosti i učinkovitosti obrazovanja.

U ranijim fazama razvoja, evaluacija je također bila usmjerena prema poboljšanju prakse nastave, dok je u današnje vrijeme sve veća »primjena sociološkog istraživanja za ocjenjivanje nacrt, implementacije i rezultata te učinkovitosti programa, politike, odnosno promatrane jedinice (Rossi, Freeman, 1993, po Kump, 2000). Evaluacija se također temelji na kritičkoj analizi obrazovne prakse, iako je usmjerena prema rješavanju i strateškom planiranju ili usavršavanju obrazovanja. (Kump, 2000). Dakle, osnovno provjeravanje značajki obrazovanja, promjena programa i sistema obrazovanja više je istraživano. To je »djelatnost koja je usmjerena u što točnije i pouzdanije utvrđivanje odgojno-obrazovnog rada, **odnosno učinaka tog rada** (istaknuo M. K.), time i realiziranja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka« (Mužić, 1995.). U pravilu je povezana reformama i obnovama obrazovanja. U tu su svrhu u ravnini školskog sistema različiti organi (vijeća, komisije, agencije) za evaluaciju, koji imaju zadatak provjeravati primjerenost i učinkovitost većih promjena u odgoju i obrazovanju

3. Namjera didaktičke analize

Temeljna i šira namjera didaktičke analize je što stručnije utemeljiti, isplanirati, pripremiti i provesti odgojni proces te doseći zadane ciljeve.

Ta je namjera ostvarena sljedećim:

- prepoznati ishodišne okolnosti i uvjete, koji su važni za koncipiranje, planiranje i pripremu odgojnog procesa,
- upoznati pojedinačne konstitutivne sastavne dijelove (ciljeve, sadržaj, didaktičku okolinu, učenike, učitelje), odnose među njima i moguće međusobne utjecaje,
- proučiti artikulaciju odgojnog procesa od konceptualne do neposredno izvedbene razine,
- u izvođenju odgojnog procesa odmah analizirati njegov tijek i prilagođavati ga trenutnim okolnostima,
- odmah analizirati i objasniti međuprostor te završna dostignuća učenika,
- utvrditi primjerenost didaktičkih odluka u fazi planiranja i pripreme,

- utvrditi primjerenost i kvalitetu pripreme odgojnog procesa učitelja,
- objasniti primjerenost pravilnosti djelovanja učitelja i učenika u odgojnom procesu.

Sukladno s time didaktička analiza ima sljedeće funkcije:

1. Dijagnostičko-prognostička koja se odnosi na analizu svih didaktički važnih faktora i okolnosti nastave. Realizira se prije svega u fazi planiranja i priprema odgojno-obrazovnog procesa.
2. Usmjerenost-korekcijska funkcija ostvaruje se prilikom izvođenja odgojno-obrazovnog procesa. Na osnovi trenutnih povratnih informacija učitelj odmah prilagođava konkretne didaktičke situacije te usmjerava daljnji tijek procesa.
3. Evaluacijska funkcija ili vrednovanje prikazuje se u stručnom didaktičkom procjenjivanju i ocjenjivanju vrijednosti didaktičkih odluka učitelja u pripremi, konkretnog postupanja subjekata, tijeka cijelog procesa i njegovih dostignuća.
4. Motivacijska funkcija: trenutne povratne informacije o tijeku odgojnog procesa i o dostignućima učenika također utječu na motivaciju učenika i učitelja.
5. Razvojna funkcija: na osnovi utvrđene didaktičke analize, učitelji i drugi stručnjaci mijenjaju, poboljšavaju i razvijaju odgojni proces. Ta se funkcija povezuje sa istraživanjem odgojno-obrazovnog procesa.

4. Didaktička analiza u odgojnom procesu

Trenutna ili formativna

Didaktička analiza je sastavni dio događanja od početne do zaključne faze odgojnog procesa i učiteljeve djelatnosti. Njome učitelj dobiva uvid u vlastiti rad, u rad učenika, u tijek procesa i na osnovi toga prilagođava svoj rad, utječe na rad učenika, regulira cjelokupno događanje te usmjerava daljnji tijek procesa. Njena je namjena da na temelju povratnih informacija (konstatacija analize) prilagođava proces trenutnim okolnostima. To se odnosi na trenutnu procesnu didaktičku analizu, koja ima formativnu namjeru. U njen okvir spadaju sve trenutne povratne informacije o djelovanju i dostignućima subjekata procesa, koje su potrebne za vođenje procesa i učenikovo samovođenje – samoregulaciju. To od svih zahtjeva osjetljivost, pribranost i usmjerenost na događanje. Posebno to vrijedi za učitelja, koji svojom aktivnošću utječe na aktivnost učenika, odnosno drugih sudionika i na tijek cjelokupnog procesa.

Fazna ili sumativna

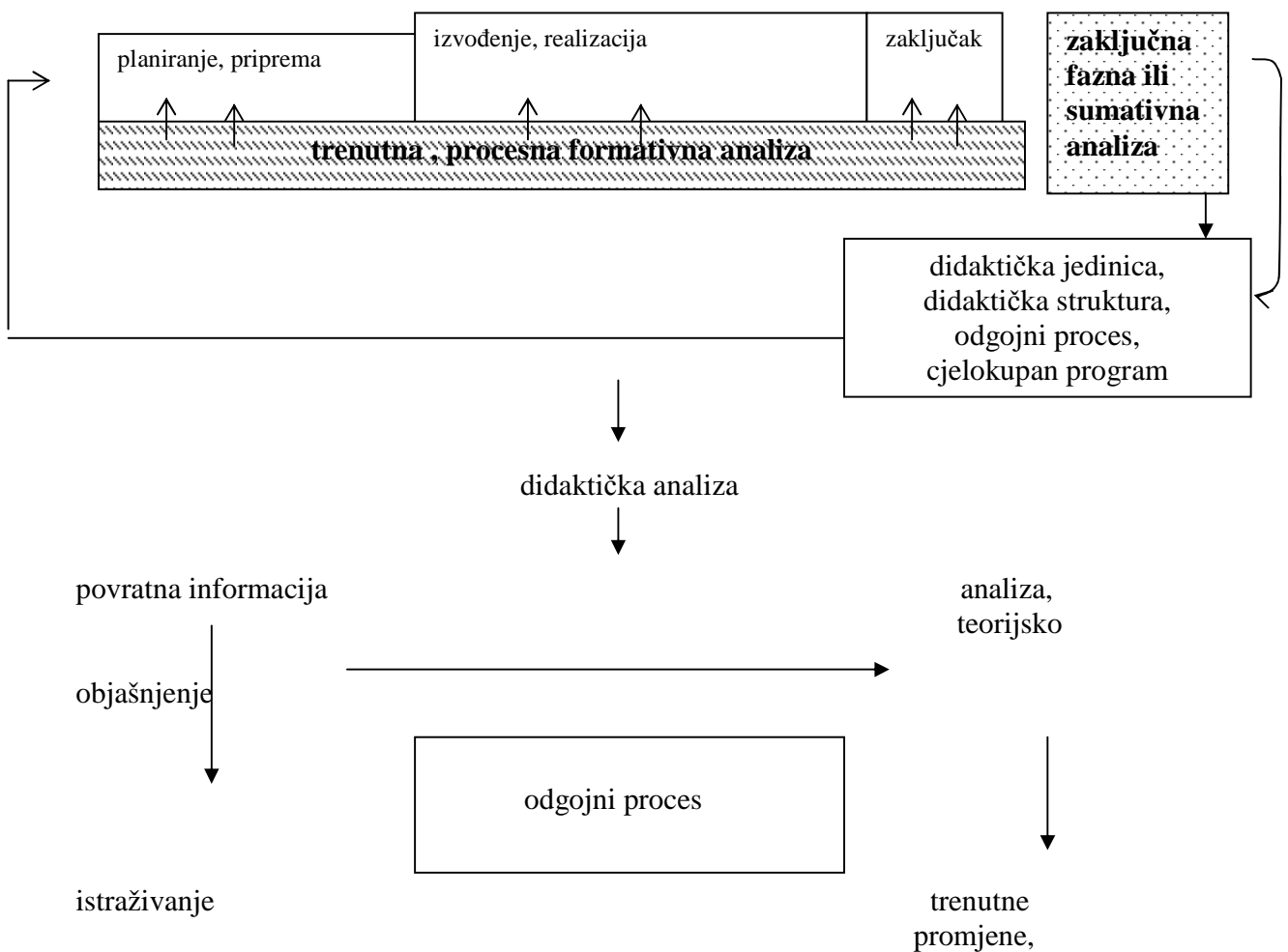
Za produbljeno objašnjenje dogovorenih didaktičkih cjelina: nastavnog sata (didaktičke jedinice), didaktičkog sklopa (šire didaktičke cjeline) ili odgojnog programa, izvođači

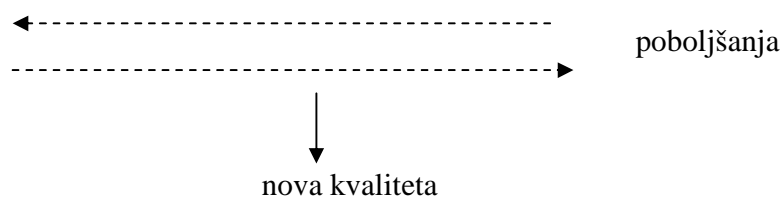
procesa prilikom zaključka naprave sumativnu didaktičku analizu. Njena je namjera s didaktičkih gledišta analizirati i objasniti jedinicu, strukturu cjelokupnog procesa ili program. Činjenice te analize su temelj za planiranje i pripremu daljnjeg procesa za uvođenje konkretnih poboljšanja, promjena i daljnjeg razvijanja odgojno-obrazovnog procesa, za stručno usavršavanje i daljnje obrazovanje učitelja i drugih stručnih djelatnika, za refleksivno učenje učitelja i individualno stručno usavršavanje te za druge aktivnosti koje su usmjerene prema poboljšanju kvalitete obrazovanja.

Ustanovljene činjenice didaktičke analize služe također kao ishodište i poticaj za istraživanje proučavanja odgojno-obrazovnog procesa, koji može teći kao akcijsko ili temeljno, empirijsko i kvalitativno istraživanje. U pravilu se istraživanje odnosi na pojedini problem, a didaktička analiza na cjelokupan proces.

Shematski prikaz didaktičke analize u odgojno-obrazovnom procesu:

odgojno-obrazovni proces:

Didaktičkom analizom je potrebno obuhvatiti cjelokupan odgojno-obrazovni proces (sve faze i etape), na svim razinama (od koncepta do izvedbe) i u svim okvirima (globalni program i pojedinačne didaktičke jedinice). Izvode je svi stručni pedagoški djelatnici: ravnatelji, školski savjetnici i učitelji.

Didaktičku analizu izvode svi stručni pedagoški subjekti koji planiraju, priređuju, vode ili neposredno izvode odgojno-obrazovni proces. Glede funkcije, uloge zadataka te nadležnost koju imaju, sadržaj i težišta analize koju izvode također su različiti.

Ravnatelj škole ili vođa odgoja izvodi didaktičku analizu konceptualnih razina i globalno u okviru škole kao cjeline tako da:

- prepoznaje ishodište za koncipiranje, oblikovanje i planiranje cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa,
- jednostavnije oblikuje viziju škole, predlaže različita poboljšanja, uvodi novosti i brine za razvoj kvalitete odgojno-obrazovnog djela,
- odmah utvrđuje primjerenost odluka i mjera koje utječu na odgojno-obrazovni proces,
- upoznaje značajke, uspješnost, poteškoće i nedostatke odgojno-obrazovnog dijela škole,
- trenutno dobiva informacije te povratne informacije o tijeku odgojno-obrazovnog procesa,
- ima stalnan uvid u odgojno-obrazovni proces koji vodi i usmjerava,
- može stručno voditi pedagoški kolektiv, učiteljski zbor te brine za profesionalni razvoj učitelja,
- upoznaje rad učitelja, s njima stručno sudjeluje, savjetuje se s njima, daje im savjete te vrednuje njihov rad,
- može sudjelovati u rješavanju različitih situacija u kojima učitelji trebaju njegovu pomoć,
- usmjerava i vodi sudjelovanje škole (učitelja) s različitim faktorima u neposrednoj okolini te sa roditeljima učenika,
- osigurava didaktičku sredinu i potrebne didaktičke uvjete za izvođenje odgojnog procesa i uspješno djelovanje škole.

U izvođenju didaktičke analize koju u okviru škole vodi ravnatelj sudjeluju svi stručni djelatnici škole, koji također sami izvode didaktičku analizu svoga rada.

Učitelji izvode formativnu i sumativnu didaktičku analizu procesa kojeg sami izvode i sudjeluju u didaktičkoj analizi koju u okviru škole vodi ravnatelj, ali je također izvode i drugi stručni pedagoški djelatnici. Sadržaj učiteljeve didaktičke analize tijesno se

povezuje sa sadržajem didaktičke analize u okviru škole i obuhvaća sve sastavne dijelove odgojnog procesa: ciljeve, sadržaj, didaktičku okolinu i uvjete, učenike, učitelje, sva didaktički važna gledišta, sve faze procesa, položaje, uloge i djelovanje subjekata (cjelokupno didaktičko djelovanje) i postignute rezultate.

Pri tome je glavna namjera trenutno upoznavanje, prilagođavanje i poboljšanje odgojno-obrazovnog procesa na neposrednoj radnoj ili izvedbenoj razini. Učitelj svoja praktična iskustva pomoću teorijskog didaktičkog znanja objasni, stručno ocijeni te uzima u obzir, odnosno unosi u svoj daljnji rad. Za to je vrlo važna stručna osjetljivost učitelja prema svim događanjima u odgojno-obrazovnom procesu, teoretsko znanje, sposobnost i pripremljenost kritične procjene te mijenjanje konkretne prakse. U prvom redu je potrebno konkretizirati namjeru i sadržaj didaktičke analize u pojedinačnim fazama te u cjelokupnom procesu.

5. Didaktička analiza u pojedinačnim fazama odgojno-obrazovnog procesa

U pojedinačnim fazama procesa u prednjem su dijelu različite namjere i sadržaj analize.

1. U fazi planiranja i pripreme procesa

težište je na dijagnostičko-prognostičkoj, motivacijskoj i razvojnoj funkciji te analiza obuhvaća sljedeća pitanja:

- didaktički koncept i usmjerenja koja su ishodište i osnovno pravilo za planiranje i pripremu odgojno-obrazovnog procesa,
- ciljeve koje objašnjava taksonomskim, sadržajnim, vrijednosnim, motivacijskim, didaktičko - procesnim i normativnim (efikasnim) pogledima,
- sadržaj: njenu ciljnu vrijednost i značaj, strukturu, sistematiku, elementarnost, egzemplarnost, mogućnosti didaktičke transformacije, razumljivost, dostupnost, motivacijsku moć i vrijednost (zanimljivost, atraktivnost i privlačnost),
- učenike: značajke, različitost učenika, interese, potrebe, očekivanja, znanje, sposobnosti, navike, osobne značajke (karakteristike), samostalnost, metode i stil rada...
- učitelje: stručnost, didaktičke sposobnosti (kompetencije), interese, potrebe, očekivanja u vlastitom profesionalnom razvoju, spremnost na sudjelovanje u kolektivu, u timovima učitelja, profesionalna etika i svijest odgovornosti za svoj rad,
- didaktička okolina i sredstva koja su na volju odnosno koje je potrebno osigurati za mogućnost korištenja i upotrebe,
- vrijeme i druge okolnosti u kojima će se odvijati odgojno-obrazovni proces,
- didaktičke odluke o oblikovanju i izvođenju odgojno-obrazovnog procesa.

2. U izvođenju procesa

koji obuhvaća više faza težište je na korektivno-usmjerenj i motivacijskoj funkciji analize i obuhvaća sljedeća pitanja:

- trenutno stanje, raspoloženje učenika i učitelja, očekivanja i pripremljenost na

- sudjelovanje u daljnjem procesu,
- odnosi i didaktička komunikacija između učitelja i učenika,
- općenito ponašanje i postupanje učitelja,
- didaktičko-metodičko postupanje učitelja
- poticanje, vođenje i usmjeravanje aktivnosti učenika od strane učitelja,
- načini i učinkovitost motiviranja učenika u sudjelovanju na nastavi,
- prilagođavanje nastave učenicima s posebnim potrebama (individualizacija),
- stvaranje trenutne povratne informacije,
- učiteljevo vođenje i trenutno prilagođavanje tijeka procesa,
- dinamika tijeka procesa i prijelaz iz jedne didaktičke situacije u drugu,
- primjerenost organizacije, didaktičkih sistema i oblika nastave,
- utvrđivanje dobivenog znanja, ponavljanje, produbljivanje i proširenje znanja,
- učinkovitost dostizanja postavljenih nastavnih ciljeva,
- trenutno provjeravanje dostignuća i teškoća učenika u usvajanju znanja i postizanju drugih ciljeva,
- upotreba didaktičkih sredstava, prikladnost didaktičkih sredstava, uključivanje u konkretne didaktičke situacije i spretnost upotrebe,

3. Po završenom procesu

težište analize je na evaluacijskoj funkciji i sljedećem sadržaju:

- analiza pripreme,
- primjerenost didaktičkih odluka učitelja o artikulaciji nastave i didaktičkom postupanju subjekata,
- metodološka usmjerenost pridobivanja znanja i metodičko ponašanje učitelja i učenika,
- odnosi, didaktička komunikacija i interakcija između izvođača procesa,
- aktivnost učenika,
- osjećaj učenika i klima u razredu, odjelu, grupi,
- postignuti rezultati učenika,
- vođenje i tijek procesa,
- informacijska otvorenost odgojnog procesa,
- primjerenosti i utjecaj didaktičke okoline na učenike, tijekom procesa i njegove rezultate,
- uključenje i način upotrebe didaktičkih sredstava,
- učinkovitost postizanja postavljenih ciljeva,
- primjerenost didaktičkog koncepta i temeljnih smjernica u izvođenju odgojno-obrazovnog procesa.

Funkcije didaktičke analize se ostvaruju u svim fazama procesa, međusobno se prepliću i dopunjuju te nisu tako razdvojene kao što je zapisano

6. Didaktička analiza pripreme i izvođenja nastave

Didaktička analiza je objašnjavanje različitih informacija (podataka) o konceptualnim, strukturnim, artikulacijskim, organizacijskim, didaktičko-metodičkim značajkama

nastave, o položajima, ulogama i djelovanju učitelja i učenika te učincima njihovog rada. Za sve to su potrebne informacije koje je moguće skupiti na različite načine. U praksi za tu namjeru ravnatelji hospitiraju u nastavi i pregledavaju nastavne pripreme učitelja. Rjeđe upotrebljavaju posebne mjerne instrumente kojima bi za potrebe didaktičke analize sakupili potrebne podatke.

U literaturi su dostupni različiti instrumenti koje je potrebno prilagoditi konkretnim prilikama i namjerama (Kyriacou, 1995, Jurić, 1988) te šira literatura namijenjena istraživanju nastave (Schwark, 1977, Mužić 1995, Sagadin 1999, Altrichter, 1990).

Većina instrumenata obuhvaća slijedeće varijable:

- struktura nastave u nastavnim planovima, u didaktičkom sklopu i pripremi učitelja za nastavu,
- tijek i vođenje nastave,
- pouzdanost postupanja i učinkovitosti postizanja rezultata,
- držanje učitelja, odnos prema učenicima i metodičko postupanje
- didaktičke okolnosti i šire događanje u nastavi,
- dostignuća učenika.

Ti su opisi vrlo općeniti i potrebno ih je bolje konkretizirati. S tom sam namjerom izradio katalog gledišta i kriterija za didaktičku analizu pripreme učitelja za nastavu i katalog karakteristika didaktičke jedinice nastave. Spomenuta pomagala su učiteljima (ravnatelju i drugima) pomoć u odabiru potrebnih informacija za analizu te za izvođenje analize same.

U oba su kataloga opisani sastavni dijelovi nastave, didaktičke odluke učitelja, načini postupanja učitelja i učenika, značajke odnosa, didaktička okolina i upotreba didaktičkih sredstava. Prilikom pojedinih opisa učitelj utvrđuje i zapisuje didaktičko oblikovanje te u pripremi zapisuje učestalost i primjerenost različitih događanja u nastavi. Zapisi u ispunjenom instrumentu samo su podloga daljnjoj didaktičkoj analizi, da predmet analize objasni sa stručno didaktičkih vidika i oblikuje konkretne činjenice odnosno zaključke.

1. Didaktička analiza učiteljeve pripreme za nastavu

Planiranje i priprema odgojno-obrazovnog procesa odvija se na temeljnoj, konceptualnoj, globalnoj, operativnoj i trenutnoj radnoj razini. Na neposredne didaktičke značajke i tijek nastave najbolje utječe trenutna priprema učitelja, zato ju je smisleno uključiti u didaktičko analizu konkretne nastave koja se temelji na pripremi odnosno proizlazi iz nje. U trenutnoj pripremi prikazuje se također cjelokupna usmjerenost učitelja u čemu se u pravilu prikazuju i konceptualne značajke i usmjerenja cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada škole. Analiza pripreme može podrobnije otkriti i objasniti didaktičku pozadinu nastave. Sve što učitelj predviđa i zapiše ili nekako drugačije unese u pripremu za nastavu, u nastavi se uvijek ne ostvari ili ne tako kako je bilo predviđeno. Zato je potrebno uzimati u obzir da je tijek nastave povezan s pripremom, a ne da je jednostavna preslika pripreme u neposredno događanje. Takvu didaktičku analizu izvedene nastave

nije moguće izvršiti samo s analizom učiteljeve pripreme. Svakako neka učitelj analizu pripreme povezuje i s analizom nastave, jer će tako lakše prepoznati i procijeniti utemeljenost, primjernost i kvalitetu svojih didaktičkih odluka u pripremi. S druge strane će lakše objasniti karakterističnost nastave i događaje u njoj.

Namjera didaktičke analize nije oblikovati ocjenu učiteljeve trenutne pripreme, iako je vrednovanje i ocjenjivanje implicitan sastavni dio analize, već spoznati didaktičke značajke i kvalitetu pripreme.

2. Sastavni dijelovi pripreme didaktičke jedinice nastave

Didaktička jedinica je najmanja sadržajno, procesno i vremenski spojena cjelina odgojnog procesa u kojem izvođači nastave ostvaruju postavljene konkretne ciljeve. Temelji se na općenitim spoznajnoteorijskim spoznajama i empirijskim iskustvima uspješne prakse. Priprema didaktičke jedinice je didaktički utemeljena struktura i predviđen tijek izvođenja nastave. Mora sadržavati sve sastavne dijelove, koji su po svojim karakterističnostima i didaktičkim zahtjevima oblikovani u smisleno uređenu cjelinu odnosno strukturu. Upravo tako je doznačen tijek procesa, njegova organizacijskog (didaktičkog) oblika i djelovanje učitelja i učenika.

Učitelji se za nastavu pripremaju na različite načine i izrađuju različite pripreme. Pri tom samo pisanje pripreme nije najvažnije, iako je pisana priprema potrebna i korisna. Važnija je učiteljeva temeljita analiza svih didaktički važnih okolnosti i obrazloženja te oblikovanje didaktičkih određenja za pripremu i izvođenje nastave. Zato bi trebao učitelj svoje pripreme objasniti i didaktičnom analizom.

U didaktičkoj literaturi možemo pronaći mnoga gledišta koja nam koriste prilikom analize pripreme.

Najvažnija pitanja o planiranju i pripremi nastave koja možemo naći u didaktičnoj literaturi (Kyriacou, 1995) su sljedeća:

- Kako su ciljevi nastave prilagođeni potrebama, sposobnostima, znanju, interesima, motivaciji i mogućnostima učenika te koliko su jasno oblikovani?
- Kako izabran i pripremljen sadržaj odgovara očekivanjima, mogućnostima i pripremljenosti učenika za raspravu?
- Kako će se učenici uključiti u izvođenje predviđenog događanja, kako će napredovati i kakve učinke možemo očekivati od njihove aktivnosti?
- Jesu li u pripremi predviđeni i primjereno pripremljeni svi potrebni sastavni dijelovi, pomagala i uvjeti za uspješan tijek nastave?
- Jesu li učitelji i učenici dovoljno pripremljeni za izvođenje predviđenog događanja?
- Je li učitelj proučio sve okolnosti i je li sposoban pronaći odgovarajuća rješenja (improvizacije) u primjeru različitih teškoća i zastoja u izvođenju nastave?

Tome slično sam izradio katalog gledišta i kriterija za didaktičku analizu pripreme nastave koja učitelju može biti vodič za promatranje, opis i analizu njegove pripreme.

U tabelama su opisani sastavni dijelovi učiteljeve pripreme za nastavu, koji prikazuju karakterističnosti sastavnih dijelova i predviđenog događanja u nastavi. Nakon pregleda pisane pripreme svaki zapis, koji opisuje dijelove pripreme pročitajte i presudite kakav je. Na desnoj strani kataloga su stupnjevi odgovora, koji opisuju sastavne dijelove

(ciljevi, sadržaj, didaktička okolina i sredstva) i učiteljeve odluke o strukturi didaktičke jedinice i predviđenom tijeku procesa.

3. Katalog za didaktičko analizu pripreme nastave

1. Temeljni sastavni dijelovi pripreme didaktičke jedinice

Temeljni dijelovi u pripremi prikazani su:	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. ciljevi nastave					
2. sadržaj didaktičke jedinice					
3. metode rada učitelja i učenika					
4. didaktički sistemi (sustavi)					
5. didaktički oblici					
6. didaktička okolina i sredstva					

Ovo su temeljni sastavni dijelovi nastavnog procesa koji istovremeno predstavljaju i temeljne aspekte i područja nastavnikove pripreme nastave. Priprema je osnova izvođenju nastave zato je u njoj potrebno obraditi sve sastavne dijelove, bez obzira na kako male dijelove su podijeljeni i kako obimno su opisani.

Preciznija konkretizacija pojedinih sastavnih dijelova i didaktička objašnjenja prikazana su u nastavku rasprave.

2. Ciljevi u pripremi nastave

Prilikom oblikovanja ciljeva i analize ciljeva potrebno je uzeti u obzir sljedeća gledišta:

1. sadržaj, vrijednost i značaj ciljeva: sadržajno konkretni, vrijednosno jasni i važni,
2. taksonomska vrsta i stupanj: taksonomsko (vrsta, stupanj) jasno opredijeljeni ciljevi,
3. struktura ciljeva; približan - općenit, poseban, specifičan - neposredan
4. procesni vidik: neposredni dijelni, trenutani, etapni, krajnje odgovarajuće raščlanjen i raspoređen u faze i didaktičke situacije procesa,
5. normativni i efikasni vidik: standardan, obavezan, moguć, željeni:
6. zapis ciljeva: operativno oblikovani, jezično jasni i razumljivo zapisani.

Ciljevi nastave u pripremi didaktičke jedinice	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. cilj je usklađen i povezan sa sadržajem					
2. jasno prikazuje što učenici postižu					
3. prikazuje opseg i pretencioznost ciljeva					
4. prikazuje sadržaj predviđenih ciljeva (znanje)					
5. prikazuje sposobnosti koje bi učenici razvijali /razvili u nastavi					
6. prikazuje razvoj i oblikovanje osobnih svojstava (osobina) učenika					
7. cilj je diferenciran i prilagođen značajkama učenika					
8. cilj je raščlanjen na radne ciljeve i razvrstan u faze i didaktičke situacije nastave					
9. prikazane su faze i načini trenutnog provjeravanja postignutih ciljeva					
10. cilj je jezično jasan, razumljiv i konkretan					

3. Sadržaj nastave u pripremi učitelja

Sadržaj	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. je oblikovan u spojenu cjelinu					
2. je u korelaciji sa sadržajem drugih jedinica u sklopu					
3. se slaže sa ciljevima nastave u pripremi					
4. je raščlanjen na manje dijelove					
5. je strukturiran i sistematiziran sukladno s tijekom procesa					
6. je raščlanjen po didaktičkim situacijama					
7. je diferenciran po pretencioznosti					
8. je aktualiziran					
9. je otvoren i prikazuje veze sa stvarnošću					
10. je pregledno i savjesno oblikovan					

Dublje i šire vidike za didaktičku analizu sadržaja u pripremi nastave možemo pronaći u didaktičkoj literaturi (npr. : Klafki, 1958, 1977, Becker, 1989, Peterssen, 1988, Kramar, 1993, 1999).

4. Metodičke odluke u pripremi učitelja

Metode, aktivnost	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. prikazane su metode rada učitelja					
2. prikazane su metode rada učenika					
3. prikazano je učenikovo traženje informacija i oblikovanje spoznaja					
4. prikazani su postupci oblikovanja generalizacije spoznaja					
5. prikazana je predviđena pomoć učenicima s poteškoćama					
6. prikazano je mijenjanje metoda u pojedinim fazama nastave					
7. predviđeno je traženje trenutnih povratnih informacija o ponašanju učenika, učitelja					
8. prikazano je provjeravanje zaključaka u pojedinim didaktičkim situacijama					
9. napisani su načini motiviranja učenika za sudjelovanje u nastavi					
10. predviđeno je trenutno zapisivanje bilježaka na ploču, te učenika u bilježnice					
11. prikazano je sudjelovanje među učenicima					
12. predviđeni su oblici nastave te njihovo mijenjanje					
13. predviđena je upotreba didaktičkih sredstava					
14. prikazane su samostalne aktivnosti učenika					

Primjerenost metodičkih odluka je potrebno objasniti s gledišta svih dimenzija metoda i njihove uvjetovanosti s različitim objektivnim i subjektivnim uvjetima. To su: gledište ciljeva, gledište sadržaja, vremenski i organizacijski okviri, gledište učenika i učitelja i materijalno gledište (Terhart, 2001).

5. Izbor i upotreba didaktičkih sredstava u pripremi

Didaktička sredstva	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. u pripremi su navedena sva potrebna didaktička sredstva					
2. predviđena je upotreba didaktičkih sredstava u konkretnim didaktičkim situacijama					
3. predviđeno je da učenici upotrebljavaju udžbenike					
4. predviđeno je da didaktička sredstva upotrebljavaju svi učenici					
5. u pripremi su priložene prozirnice, skice, slike, sheme					
6. u pripremi su izrađene tabele / slike					
7. u pripremi su opisani pokusi, promatrani zadaci					
8. u pripremi je navedena potrebna didaktička okolina					
9. drugi zapisi o didaktičkim sredstvima					
10. izabrana, predviđena sredstva su prikladna					

6. Artikulacija i organizacija nastave u pripremi

Artikulacija i organizacija nastave	jako dobro	dobro	loše, pogrešno	nedostaje	nije potrebno
1. određeni su oblici nastave za cjelokupan proces: od početka do kraja sata					
2. prikazano je mijenjanje oblika za vrijeme nastave					
3. napisani su didaktički sistemi (strategije) nastave					
4. opisane su didaktičke situacije i aktivnosti učenika i učitelja u njima					
5. zapisani su predviđeni prijelazi iz jedne situacije u drugu					

6. određene su etape/faze didaktičke jedinice					
7. zapisana je podjela i upotreba vremena					
8. zapisani su prelazi iz jedne faze u drugu					
9. faze procesa se slažu sa strukturom sadržaja i rasporedom ciljeva					
10. zapis artikulacije je pregledan i uređen					

Prilikom procjenjivanja pojedinih sastavnih dijelova, strukture, tijeka i predviđenog postupanja učitelja i učenika, učitelji se oslanjaju na svoje teorijsko znanje i praktično iskustvo. U tabelama prikazan opis je empirijska kvantitativna osnova daljnjoj kvalitativnoj procjeni stručne sadržajne i didaktičke primjerenosti i kvalitete odluka u cjelokupnoj pripremi. Iz opisa oblikuju činjenice o stručno sadržajnoj i didaktičkoj primjerenosti te kvaliteti odluka i cjelokupne pripreme.

Potrebno je analizirati i objasniti etapnu pripremu te pripremu cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Ta analiza objašnjava usklađenost i povezanost odgojnog procesa od njegovog temeljnog do neposredno izvedbenog postupka, dakle skladnost konkretnog postupanja s konceptom i temeljnim smjernicama. Također tu analizu obavljaju ravnatelj, učitelji i drugi stručni pedagoški djelatnici, koji oblikuju i izvode odgojno-obrazovni proces.

Analizom otkrivamo značajke, primjerenost i kvalitetu priprema. Konstatacije nam služe za poboljšanje daljnjeg planiranja i priprema za nastavu te za poboljšanje i racionalizaciju učiteljevih konkretnih priprema.

7. Didaktička analiza izvođenja nastave

Značajke izvođenja didaktičke jedinice nastave možemo analizirati prema sljedećim gledištima:

- odnosi između subjekata (učitelj i učenici) nastave,
- didaktička komunikacija i interakcija između subjekata procesa,
- učiteljeva aktivnost i metodičko postupanje u didaktičkoj jedinici i u pojedinim fazama,
- metode i oblici nastave u didaktičkoj jedinici,
- upotreba didaktičkih sredstava,
- tijek i učiteljevo vođenje procesa.

1. Katalog značajki izvođenja didaktičke jedinice nastave

U tabelama je opisano događanje na nastavi, postupci učitelja i učenika. Učitelj nakon završenog nastavnog sata čita opise, procjenjuje kako često se i na koji način opisano pojavljivalo ili se nije pojavljivalo u izvođenju nastave. Povratnu informaciju što bolje objektivno zapiši u odgovarajući okvir na desnoj strani zapisa gdje su napisani stupnjevi odgovora. Oni opisuju aktivnost učitelja i učenika, druge događaje i važne didaktičke vidike nastave te omogućuju didaktičku analizu.

1. Odnosi između subjekata u didaktičkoj jedinici

Postupci učitelja i učenika	prevladava	pojavljuje se, ali ne prevladava	rijetko se pojavljuje	ne pojavljuje se	u ovom primjeru ne dolazi u obzir
1. Učitelj djeluje ljubazno, vedro, opušteno, poticajno					
2. Učitelj traži kontakte s učenicima, nagovara ih te uspostavlja neverbalni kontakt s njima					
3. Učitelj se prema učenicima odnosi kao prema suradnicima					
4. Učitelj se odaziva na poticaje učenika, učenike potiče na sudjelovanje, prihvaća poglede učenika					
5. Učitelj ima strpljenja za zbunjenost i greške učenika					
6. Učitelj omogućava učenicima sudjelovanje, daje im mogućnost govora, učenike sluša					
7. Prijedloge i tvrdnje učenika uključuje u tijek nastave i njene rezultate					
8. Učitelj djeluje hladno, napeto, pokreće i izaziva konflikte s učenicima i među učenicima					
9. Odgovore učenika odmah ocjenjuje, upozorava učenike, prijeti im					
10. Ne obazire se na želje, prijedloge i inicijative učenika, učenike diskriminira, u događanje uključuje samo bolje učenike					

Među nastavnicima i učenicima razvijaju se međusobni i radni odnosi koji tvore značajan sistem psiho-socijalnih uvjeta nastave i značajno utječu na osjećanje i djelovanje subjekata in na cjelokupan tijek i učinkovitost nastave. Posebno značajni su „ 1. odnosi sa svojim nastavnikom, 2. odnos prema predmetnom sadržaju, 3. odnosi sa drugim učenicima i 4. odnos prema samima sebi“ (Jensen, 2003, str. 298).

Odnose stvaraju nastavnici i učenici ali pri tome ipak veću ulogu imaju nastavnici. Oni imaju i veće mogućnosti utjecanja na odnose nego učenici. Vrlo je značajno da nastavnici učenike razumiju i prihvate ljudski blisko i kao suradnike.

2. Didaktička komunikacija i interakcija između učitelja i učenika u didaktičkoj jedinici

Postupci učitelja i učenika	jako često	često	rijetko	ne pojavljuje se	ne dolazi u obzir
1. Učitelj govori pravilno, jasno, razgovijetno, razumljivo, prilagođeno sadržaju i odnosima u razredu					
2. Učitelj jasno oblikuje misli, utemeljuje ih te sistematizira					
3. Učitelj navodi dosjetke i zanimljivosti					
4. Učitelj verbalno i neverbalno komunicira sa svim učenicima, sluša ih, razvija dijalog s njima i između njih					
5. Učitelj pazi na kontakt očima, ne okreće leđa učenicima					
6. Učenici se opušteno javljaju za riječ te opušteno govore					
7. Učenici se međusobno slušaju i poštuju					
8. Učenici iznose svoje stavove, ispituju					
9. Učitelj govori nerazumljivo, nerazgovijetno, upotrebljava riječi bez značenja, govori u narječju i žargonu					
10. Učitelj radi stručne i jezične pogreške					
11. U govoru skače s problema na problem, ne navodi dokaze, prekida misli					
12. Zanemaruje kontakt s učenicima, okreće im leđa, prezire ih					
13. U razgovoru učenicima prijeti i viče					
14. Učitelj komunicira samo s nekim učenicima					

Odnosi između učitelja i učenika realiziraju se i kroz didaktičku komunikaciju i interakciju. U toj je u prvom planu prije svega međusobni radni didaktički odnos, metodičko djelovanje učitelja i učenika (Diederich, 1988). Zbog toga didaktičkoj

komunikaciji u analizi skrećemo posebno pažnju. Analiza obuhvaća sve dimenzije „komunikacijskog kvadrata“ (Schulz vonThun, 2001, str. 30). To su predmet ili sadržaj, odnosi, samoočitovanje i apel. Po aktivnosti odnosno frekventnosti učestvovanja subjekata komunikacija je što bolje simetrična. To znači da ju podjednako stvaraju svi sudionici: učitelj i učenici. U tom učenicima pripada pravo greške, pravo izražavanja svojih misli i mišljenja iako nisu potpuno ili u cjelini pravilna. Učitelj te „greške“ ne sankcionira ocjenama ili drugim pritiscima. Subjekti komunikacije neka govore četiri jezika (Schulz von Thun, 2001, str. 77). „Predmetni jezik“ koji se nanosi na sadržaj nastave i komunikacije. Jezik „samoočitavanja“ (ja poruke) s kojim subjekti raskrivaju sebe, poruke o sebi, o svom stanju, saznanjima, mišljenju, konstatacijama i slično. „Odnosni jezik“ sadržava ti poruke i odnosne poruke. S apelativnim jezikom didaktička komunikacije učitelj učenike usmjerava, motivira, korigira i vodi u konkretnim didaktičkim situacijama.

3. Aktivnost učitelja u didaktičkoj jedinici

Djelovanje učitelja	prevladava	često, ali ne prevladava	rijetko	ne pojavljuje se	ne dolazi u obzir
1. Motivira učenike na suradnju					
2. Stvara problemske situacije, postavlja pitanja, učenike usmjerava na traženje odgovora					
3. Jasno pokazuje i govori namjeru (cilj) nastave, aktivnost, usmjerava učenike prema cilju					
4. Naglašava važnosti i zapisuje ih na ploču, učenike navodi da odmah zapisuju u bilježnice					
5. Učenike potiče na razmišljanje i izražavanje njihovih misli, tvrdnji, argumenata					
6. Sam izvodi i oblikuje konstatacije te ih diktira učenicima					
7. Tijek nastave jako veže na sadržaj, ne obraća pozornost na učenike					
8. Gradivo obrađuje nesistematično, ne navodi dokaze					
9. Previdi greške i nedostatke					
10. Gradivo predaje jako brzo i ne obraća pozornost na učenike					

U analizi vlastite aktivnosti učitelj dublje upozna svoju temeljnu didaktičku ulogu i položaj u nastavnom procesu i znakovitosti svog konkretnog djelovanja.

Konkretnije kriterije za osvjetljivanje , procjenu i evaluaciju učiteljeve aktivnosti potrebno je izvesti iz didaktičke teorije. Učitelj ima vodeću ulogu ali ju realizira

posrednim djelovanjem na učenike, djeluje iz didaktičke pozadine procesa. Učenike uvodi u aktivnosti, motivira, uključuje i aktivira u svim fazama procesa, usmjerava, vodi i sudjeluje sa njima.

4. Aktivnost učitelja prilikom utvrđivanja i provjere znanja učenika

Postupci učitelja	jako često	često, ali ne prevladava	rijetko	ne pojavljuje se	ne dolazi u obzir
1. Zajedno s učenicima utvrđuje i provjerava usvojenost novog gradiva, postavlja jasna i razumljiva pitanja					
2. Učenicima daje vremena za razmišljanje prije oblikovanja odgovora					
3. Od učenika zahtijeva točne odgovore, a ne jednostavne obnove gradiva iz bilješki, iz knjige, bilježnice					
4. Pitanja postavlja svim učenicima, zatim prozove pojedinca da odgovori					
5. Ispitivanje prilagođava karakterističnostima učenika					
6. Učenike prilikom odgovaranja ne sluša do kraja					
7. Postavljena pitanja nisu jasna te su nepotpuna					
8. Prilikom odgovaranja učenike prekida potpitanjima i primjedbama					
9. Ponavlja odgovore učenika					
10. Prilikom utvrđivanja ispituje samo učenike koji se sami jave					

5. Značajke metodičkog postupanja u nastavi

Metode, načini rada, oblici	prevladava	pojavljuje se, ali ne prevladava	rijetko	ne pojavljuje se	ne dolazi u obzir
1. metoda razgovora					
2. učitelj prikazuje					
3. učitelj objašnjava					
4. učenici prikazuju					
5. učitelj demonstrira aktivnosti, pokuse					
6. učitelj objašnjava i zapisuje na ploču					
7. rad po problemskoj metodi					
8. učenici samostalno obrađuju novo gradivo					
9. učenici rade u grupama					
10. učenici rade u paru					
11. učenici rade upotrebljavajući tekstove iz udžbenika					

Analiza obuhvaća metodičko djelovanje na općem nivou i usmjerena je u osvjetljivanje opće didaktičke i metodičke usmjerenosti djelovanja. Frekventnost pojedinih metoda i oblika pokazuje dominantne metodičke znakovitosti nastave. U procjeni primjerenosti i kvalitete konkretnih metoda i cjelokupnog metodičkog djelovanja potrebno je imati u obziru konkretno stanje. Ne može se unaprijed govoriti o dobrim i slabim metodama. Potrebno je gledati na cjelokupan didaktički kontekst. Metode su dobre kada su prilagođene ciljevima, sadržaju, didaktičkoj okolini i sredstvima a posebno psihičkim osobinama učenika te metodičkim kompetencijama učitelja. U didaktičkoj analizi se ne radi o istraživanju pojedinih metoda, već je to stručno didaktičko teoretski produbljeni pogled u metodičnu dimenziju nastave. Spoznaje i konstatacije analize mogu biti poticaj i polazište daljnjem produbljenom znanstvenom istraživanju metodičkih postupaka odnosno pojedinih metoda (Terhart, 2001).

6. *Primjerenost metodičkog postupanja i oblik nastave u didaktičkoj jedinici*

Metodičko postupanje, oblici u nastavi su:	veoma odgovara	odgovara	djelomično odgovara	ne odgovara	ne pojavljuje se
1. s obzirom na ciljeve					
2. s obzirom na sadržaj					
3. s obzirom na učenike					
4. s obzirom na didaktičku sredinu					
5. s obzirom na didaktička sredstva					
6. s gledišta suvremene didaktičke teorije					
7. s gledišta didaktičke usmjerenosti škole					
8. s gledišta učiteljeve nadležnosti					
9. s gledišta razvoja nove kvalitete obrazovanja					
10. . drugo					

7. *Upotreba didaktičkih sredstava u nastavi*

Didaktička sredstva su upotrebljavali	vrlo često	često	rijetko	nisu upotrebljavali
1. učitelj je koristio školsku ploču				
2. učenici su koristili udžbenike				
3. učenici su koristili radne bilježnice				
4. učenici su koristili svoje bilježnice				
5. učenici su koristili udžbenike, radne bilježnice, bilježnice, radne listove i drugu pisanu građu				
6. učitelj je koristio grafoskop				
7. upotreba drugih projekcijskih pomagala (računalo)				
8. upotreba videorekordera, tv prijamnika				

9. upotreba slika, plakata				
10. upotreba različite građe (materijala) za obradu, preradu				
11. upotreba stvarnih predmeta				
12. upotreba računala i interneta				
13. upotreba zemljovida, shema i prozirnica				
14. drugo				

8. Primjerenost izabranih i upotrebljenih sredstava, uključivanje u nastavu i spretnost prilikom upotrebe

Izbor i upotreba sredstava	jako odgovarajuća	odgovarajuća	djelomično odgovarajuća	Neodgovarajuća
1. izbor i primjena sredstava s obzirom na ciljeve i sadržaj nastave				
2. usklađenost i primjena sredstava s metodama i oblicima nastave				
3. prikladnost sredstava i primjena s obzirom na učenike				
4. količina različitih didaktičkih sredstava u istoj didaktičkoj situaciji				
5. prikladnost sredstava za približavanje istinitosti učenicima, za bolje razumijevanje i shvaćanje gradiva				
6. primjena sredstava za uljepšanje nastave i motivaciju učenika				
7. učenici su upotrebljavali sredstva u samostalnom radu				
8. spretnost učitelja prilikom primjene sredstava				
9. raspoređivanje odnosno uključivanje sredstava u faze nastave i didaktičke situacije (kad je upotrijebio?)				
10. broj, količina upotrebljenih sredstava				

9. Vođenje i tijek nastave učitelja

Događanje, tijek, vođenje	jako odgovarajuća	odgovarajuća	djelomično odgovarajuća	Neodgovarajuća
1. početak nastave i uvođenje učenika u izvođenje nastave				
2. povezanost uvoda s daljnjim događanjem na nastavi				
3. dužina pojedinih faza nastave s obzirom na gradivo i aktivnost učenika				
4. povezanost prethodne, sadašnje i sljedeće didaktičke situacije nastave				
5. povezanost cjelokupnog tijeka nastave od početka do kraja				
6. učitelj je tijekom nastave svaki put prilagođavao trenutnim situacijama				
7. učitelj je tijekom nastave prilagodio značajkama i postupcima učenika				
8. učitelj je svaki put tražio povratne informacije o stanju i učincima na nastavi				
9. učitelj je uskladio, prilagodio brzinu događanje				
10. dinamičnost, živahnost tijeka nastave				

Prikazani instrumenti su namijenjeni objašnjenju cjelokupne pripreme i tijeka nastave. Za analizu samo nekih sastavnih dijelova, gledišta ili pojedinih pojava uzimamo samo one koje možemo još detaljnije raščlaniti, odgovarajuće prilagoditi i opisati. Prije svega je važno da učitelji i drugi izvođači didaktičke analize poboljšavaju svoje didaktičke nadležnosti i osjetljivosti za saznavanje, objašnjavanje i kritičnu procjenu značajki i vrijednosti objekata didaktičke analize.

Uz interne bi trebali izvoditi i eksternu didaktičku analizu. Nju u okviru vođenja i praćenja nastave u školi izvodi ravnatelj, iako bi je između sebe mogli izvoditi i učitelji, osobito učitelji istih odjela, istih i sličnih predmeta i predmetnih područja.

Naravno, didaktičku analizu zajedno izvode timovi učitelja.

Didaktičku analizu potrebno je planirati i pripremiti na svim razinama (nivoima) odgojno-obrazovnog procesa. To znači od nastavnog plana i programa do konkretnih nastavnih satova. U pripremi nastavne jedinice analiza je implicitno predviđena (i zapisana) s pitanjima i drugim postupcima sa kojima učitelj u toku nastave traži i dobije povratne informacije u toku nastave i svim drugim značajnim didaktičkim zbivanjima u nastavi.

Zaključak

Didaktička analiza je usmjerena u poznavanje, osvjetljavanje i stručno didaktičko presuđivanje primjerenosti cjelokupne nastave i njezinih pojedinih sustavnih komponentata te didaktičkih zbivanja.

U fazi planiranja i pripreme didaktička analiza usmjerena je u dijagnozu i prognozu i obuhvaća analizu cilja, sadržaja, didaktičke okoline i sredstava i subjekata nastave. U izvođenju nastave realizira se formativna didaktička analiza. Po završetku zaključenih cjelina nastavnog procesa potrebna je sumativna didaktička analiza koja se povezuje s evaluacijom. Zaključci didaktičke analize služe i planiranju vizije razvoja škole i nastavnog procesa, razvoju nove kvalitete obrazovanja, profesionalnom razvoju učitelja i drugih pedagoških stručnjaka u školi. S didaktičkom analizom učitelji razvijaju, povećavaju i produbljuju svoju profesionalnu osjetljivost do svih didaktičkih značajki nastave i dalje razvijaju svoje profesionalne kompetencije.

Literatura:

- Altrichter, A. (1990). *Lehrer erforschen ihren Unterricht : eine Einführung in die Methodender Aktionsforschung.* –Bad Heilbrunn/Obb. : Klinkhardt
- Becker, G.,E. (1989). *Planung von Unterricht.* – Weinheim und Basel: Beltz.
- Diederich, J. (1988). *Didaktische Denken.* – Weinheim und München: Juventa Verlag
- Fend, H. (1998). *Qualitet im Bildungswesen.* Weinheim und München : Juventa Verlag.
- Glöckel, H. (1990). *Vom Unterricht.* – Bad Heilbrunn/Obb.: Klinkhardt.
- Jensen, E. (2003). *Super-nastava.* – Zagreb: Educa.
- Jurić, V. (1988). *Metodika rada školskog pedagoga.* – Zagreb: Školska knjiga.
- Klafki, W. (1958). *Didaktische Analyse als Kern der Unterrichtsvorbereitung.* In: *Die Deutsche Schule*, 50. Jg.; S 450 -471.
- Klafki, W. (1977). *Probleme einer Neukonzeption der didaktischen Analyse.* – Düsseldorf: Pädagogische Institut der Landeshauptstadt Düsseldorf.
- Kramar, M. (1993). *Načrtovanje i priprava izobrazovalno-vzgojnega procesa v šoli.* – Nova Gorica: Udeca.
- Kramar, M. (1999). *Didaktična analiza izobrazovalno-vzgojnega procesa.* – Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Kyriacou, C. (1995). *Temeljna nastavna umijeća: metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje.* – Zagreb: Educa.
- Kump, S. (2000). *Paradigme, koncepti in metode v evalvaciji izobraževanja.* V: *Evelvacija /ur. Darko Štrajn/ - Ljubljana : Pedagoški inštitut.*

- Meyer, H. (2002). Didaktika razredne kvake . – Zagreb: Educa.
- Mužić, V. (1995). Ravnateljeva vloga v vrednotenju vzgojno-izobraževalnega dela V: Menedžment v vzgoji in izobraževanju (zbrala in ured. Marija Velikonja). – Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Peterssen, H. W. (1982). Handbuch Unterrichtsplanung: Grundlagen, Modelle, Stufen, Dimensionen. – München: Ehrenwirth
- Sagadin, J. (1999). Programska evalvacija. Sodobna pedagogika. Ljubljana, 5 (116), št. 2
- Steffens, U. (1993). Erkundungen zur Qualität von Schule. – Neuwied, Berlin: Lucterhand.
- Schulz von Thun, F. (2001). Psihologija komunikacije za rukovoditelje. – Zagreb: Erudita.
- Schwark, W. (1977). Praxisnahe Unterrichtsanalyse. – Rawensburga: Otto Maier Verlag.
- Terhart, E. (2001). Metode poučavanja i učenja. – Zagreb: Educa.

DIDACTIC ANALYSIS IN THE FUNCTION OF DEVELOPING THE QUALITY OF TEACHING

Martin Kramar
Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija

Summary

Teaching is a very complex and dynamic process which changes constantly. Each subsequent teaching unit, as well as new teaching processes as a whole, always constitute a different and new phenomenon. So, each time we teach, we additionally consolidate our teaching process, we prepare for it, carefully follow its course and adjust it to the current circumstances. Didactic analysis plays an important role here. This is an activity which cuts across the teacher's other tasks in all phases and stages of teaching, with the aim of obtaining continuous insight into its didactic characteristics and values.

The essence of didactic analysis is the identification of the situation and didactic phenomena and the description of all major didactic theoretical perspectives. This demanding reflective activity is based on professional grounds, the theoretical didactic background of teaching. It is manifested as a formative analysis based on current feedback on the current course of teaching and as a comprehensive analysis to provide a profound explanation of the realised didactic units of teaching. The outcomes of didactic analysis bring about change, improvements in teaching, further development of teaching, and increased quality of education as a whole. To perform high-quality didactic analysis, teachers and other professional pedagogic staff should develop special competences which include theoretical, broad didactic and methodological knowledge, sensitivity toward all phenomena in the educational process, and the ability and readiness to critically evaluate concrete practice. Through didactic analysis, teachers improve their knowledge of the teaching process, and by means of reflective learning they expand their theoretical didactic knowledge. The result is the development of a new quality in education.

Key words: didactic analysis, evaluation, analysis of lesson plans, analysis of lesson execution, catalogue for the didactic analysis of teaching